

slechts om een belangrijk deel van ons volk in zijn geestelijke ontwikkeling te volgen, te ontdekken dat - hoe dan ook - deze groepering heeft bijgedragen aan emancipatie en democratisering en te ervaren dat zaken van persoonlijke zaligheid mensen totaal in beslag kunnen nemen. Gaarne onderstreep ik het verzoek van de bewerker, inlichtingen te verstrekken over onbekend materiaal uit de classes en mee te zoeken naar verschenen pamfletten en vlugschriften.

P. L. Schram

Mr. S. C. Graaf van Randwijck, *Handelen en denken in dienst der zending. Oegstgeest 1897 - 1942*, Uitgeverij Boekencentrum bv, 's-Gravenhage (1981), 2 dln., 920 bldz. geb. f 120,-.

Veel meer dan de titel door het jaartal 1897 suggereert, is dit boek ook voor de negentiende-eeuwse kerkgeschiedenis van ons land van belang. Het werk van de samenwerkende zendingscorporaties ('Oegstgeest') waaraan deze studie is gewijd, kon alleen maar adequaat worden behandeld als eerst aandacht zou worden gegeven aan de periode van hun ontstaan en dat heeft Van Randwijck in ruime mate gedaan. Gedetailleerd wordt de lezer ingelicht over de diverse theologische motieven, de leidende figuren, de politieke factoren uit de negentiende eeuw die op de twintigste eeuwse ontwikkelingen hebben ingewerkt. In een afzonderlijke paragraaf beschrijft de auteur leven en werk van de pionier van het moderne denken en handelen in de zending, J. W. Gunning (1862-1923); met het jaar waarin hij directeur van het zendelinghuis en secretaris van het Ned. Zendinggenootschap te Rotterdam werd, begint ook het eigenlijke geschiedverhaal in dit werk (1897). Ook het Nederlands-Indië van de vorige eeuw komt in verschillende opzichten aan de orde, (zo bijvoorbeeld de Indische Kerk en al de eigenaardigheden van haar administratie). Graag vestig ik dan ook in *DNK* de aandacht op Van Randwijcks boek, daarbij denkend aan het lijstje desiderata op het gebied van de geschiedschrijving van de zending in de negentiende eeuw in het eerste nr. van *DNK* (1977), opgesteld door I. H. Enklaar die nu zelf ook zich verdienstelijk heeft gemaakt bij de voorbereiding van deze publicatie. Wat nl. Van Randwijck biedt, een samenvattend werk, waarin én de 'fata et facta' én de motieven, ideeën en achtergronden van dat wonderlijke fenomeen dat wij zending noemen worden behandeld, missen we voor de eerste honderd jaar (1797-1897). Door de toevoeging van goede registers, een literatuurlijst, een kaart en een Engelse samenvatting is de bruikbaarheid van dit boek, dat zeker alle eigenschappen van een standaardwerk bezit, nog verhoogd.

37

Aart de Groot

W. Th. M. Frijhoff, *La société néerlandaise et ses gradués 1575-1814. Une recherche sérieuse sur le statut des intellectuels à partir des registres universitaires*. APA-Holland University Press Amsterdam (1981) xvii, 422 bldz. f 83,20.

Deze Tilburgse dissertatie is een specimen van het z.g. seriële geschiedenis-onderzoek - een methode, die de auteur zelf enige tijd vóór de promotie met